

ЭНЦИКЛОПДИ

Нам улууһун хаһыата — 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Тыл — омул баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биридди норуот бэйэтин ураты майгынаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр сувереннай бырааптаах.

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

ПАРЛАМЕНТСКАЯ КАНИКУЛ БҮТҮҮТҮН БОЛДЬОБУН КӨӨӨРӨР ТУҢУНАН

Бу ыгырыы СР Государственной рин палатата уурда: мунньабын (Ил Түмөн) депутаттарын Бэрэстэбинтэллэр палаталарын депу- боломуочуйаларын болдьобо 1997 сыл таттарын парламентской каникулларын ахсынньытыгар бүтөрүнөн уонна боу- бүтүүтүн болдьобун 1997 сыл алтынны 5 күнүттөн 1997 сыл балабан ыйын 15 күнүгэр көһөрөгө.

САҢАРБАТ БУОЛУОХХА САТАММАТ

Бырааптарбытын туруулаһаахха!

Билигин дойдуга үрдүкү салалтабыт баай капиталистическай дойдулары үтүктөр эксперименттерин тү- мүгэр дьон-сэргэ олоҕо улаханник айгыраата, ол иһингэр үөрэҕирин эйгэтигэр үбүлээһин быстар кыра. Дьон-сэргэ майгы - сигили, өй-санаа өтүнөн төттөрү барда, уопсай дьыала иһин санаа сүтэн, тус бэйэ ин- нигэр туһаныы, байыы эрэ өйдөөх санаалаах буолдулар. Ол туһунан Президент М. Е. Николаев кистээбэккэ анаастык этэр.

Кини, республика телеви- дениетинан түүннэри- күнүс- тэри арбаа дойдулар куль- туралара, «шедеврлара» — өлөрүү-өһөрүү, күүһүлээ- һин, наркомания, прости- туция, араас харана дьыа- лаларынан байыы - тайыы туһунан кинилэрэ сага үүнэн эрэр оҕолорго, эдэр ыччакка өйдөрүгэр - санаа- ларыгар улахан, кыайан көннөрүллүбэт буортуну аҕалар. Ол түмүгэр ыччат- тар, оҕолор ортолоруттан бэрээдэги кэһини, табахтаа- һын, арыгылааһын, нарко- мания сыл аайы элбээн иһэр.

Россия экономической кризиске хайтарда, ордук биньиги, тыа дьонно, улахан- ник эмсэбэлээтибит. Хамнас үһүс ыйын суох, хаһан кэ- лэрэ биллибэт. Итинник уосулуобуйа учууталлар үлэ- лэригэр - хамнастарыгар улахан ыарахаттары үөскэ- тэр. Республикабыт Консти- туциятыгар (Төрүт сокуону- гар) «Кини уонна гражда- нин бырааптара, эбээһи- нэстэрэ, көнүллэрэ» дьэн түһүмэххэ «Саха республи- ката кини уонна пражданин бырааптарын, көнүллэрин ытыктыыр уонна көмүскүүр» (10-с ыст.) дьэн арылыччы сурулу сыйдыар. Маны то- лоруу республика былааһын үрдүкү органнарын: Прави- телствотын уонна бары са- лайааччыларын ытык эбээ- һинэстэрэ буолар. Ол гынан баран кэһини (биримэсэ киһи, боростуой норуот бы- раабын кэһини, атаҕастааһын араас көрүнгэринэн тахса- ра, оҕоһуллара үксээн иһэ- рэ кинини дыксыннэрэр.

Тын толоруллубат буоллу- лар. Үлэһит дьон 4-5 ыйга тийиэ хамнастара төлөм- мөт, уопускаларын харчы- та бириэмэтигэр бэрилли- бэт, ачык ыкка унуох бы- рабан биэрэр курдук то- йоттор бэйэлэрин дьылба- ла ра быһаарылар быыбарда- рыгар, улахан бырааһын- ньыктарга кыра харчы би- эрлээр.

Билигин эмнэ юбилейнай ыһыах иһиннэ эрэ кыра аванса биэрдилэр, онно сөп буолан олодохтот. Онтон урут, биэр дойдулаахпыт М. К. Аммосов туруулаһан, ох- суһан олохтообут советскай былааһыгар учууталлар хамнастарын ый аайы би- эрлээрэ, уопуска харчыта да хойутаабат этэ. Өй үлэ- тэ олус сылаалаах, түөрт чыппэр үстата сылайыт- элэйбит учууталлар үөрэ- кетэ уопускаларын харчы- тынан ким эмтэнэ, ким сын- ньана, ким дьонугар күү- лэйдии, ким туох наадатын туһанар буолара. Ол түмү- гэр кэлэр үөрэх сылыгар дуоһуйа сынньанан, эбии күүс, өй-санаа түмэрэ.

Онтон билигин иккис сы- ла буолла уопуска харчы- тын бириэмэтигэр ылбап- ыт. Тыа сирин үлэһиттэрэ харчынан хамнас төлөбүрүн дьүүлүн-дьаабытын билбэт буолан бардыбыт. Хамнаһы үһүн бириэмэбэ төлөөбөт буолуу үлэһит олоҕор- дыаһаар, нитиллэтигэр, тын- наах буолуутунан олус ула- хан содуллаах. Ону кыа- Һан өйдөөбөт убаастабыл- лаах кырдыаһас учууталлар үһүс хаһыатынан учуутал- лар олоро сатаан үчүгэй олохтон забастовкалаан оонньуулар» дьэх курдук суруйалларын кини кэлэй. сонньууа ааҕар.

Билигин эмиэ юбилейнай ыһыах иһиннэ эрэ кыра аванса биэрдилэр, онно сөп буолан олодохтот. Онтон урут, биэр дойдулаахпыт М. К. Аммосов туруулаһан, ох- суһан олохтообут советскай былааһыгар учууталлар хамнастарын ый аайы би- эрлээрэ, уопуска харчыта да хойутаабат этэ. Өй үлэ- тэ олус сылаалаах, түөрт чыппэр үстата сылайыт- элэйбит учууталлар үөрэ- кетэ уопускаларын харчы- тынан ким эмтэнэ, ким сын- ньана, ким дьонугар күү- лэйдии, ким туох наадатын туһанар буолара. Ол түмү- гэр кэлэр үөрэх сылыгар дуоһуйа сынньанан, эбии күүс, өй-санаа түмэрэ.

Онтон билигин иккис сы- ла буолла уопуска харчы- тын бириэмэтигэр ылбап- ыт. Тыа сирин үлэһиттэрэ харчынан хамнас төлөбүрүн дьүүлүн-дьаабытын билбэт буолан бардыбыт. Хамнаһы үһүн бириэмэбэ төлөөбөт буолуу үлэһит олоҕор- дыаһаар, нитиллэтигэр, тын- наах буолуутунан олус ула- хан содуллаах. Ону кыа- Һан өйдөөбөт убаастабыл- лаах кырдыаһас учууталлар үһүс хаһыатынан учуутал- лар олоро сатаан үчүгэй олохтон забастовкалаан оонньуулар» дьэх курдук суруйалларын кини кэлэй. сонньууа ааҕар.

Билигин тугу да орду- ку, кыаллыбаты туруорсубап- ыт, сокуоннайдык, чыһи- нэйдик үлээбэт хамнасы- тын ирдэһэ сатыбыт. Би- лигин тэриэтэлэргэ, пред- приятиеларга харчы тийбэт. норуот үөрэҕиритигэр, до- руобуйа харыстабылыгар, науканы сайыннарыыга үбү- лээһин, бэл дьэстэр, хамнаһы бириэмэтигэр төлөөһүнгэ харчы суох аатырар.

СЭРГЭХСИЭ ИСТИЭХ — СИА

Дьокуускай. Соторутаабы- та радиация дьанытын туоратыга управлениеба (УУИ) радиацияттан кут- тал суох оуолуугугар рес- пуоликатаабы комиссия мунньаба оуолан ааста, Итиннэ институт кылааоы- наа инженерэ Евгений Ю- рин оопыктыах РФ Мин- атомын москватаабы госу- дарственной анал оурайыак- тыыр институтун үлэһиттэ- рин өөлөбө кытына.

Комиссия көрүүтүгэр ра- диоактивной тоохтор олох- тоох республикатаабы хра- нилищеларын тэриини ту- хунан оопуруос киллэрил- лионитэ, Республикаба дьыа- ла хайдах туруктаабын онл- сэн бааран, Москвадан кэл- оит өөлөх бырайыагы олох- хо киллэрини сөптөөбүнэн аахта. СР Госкомнадзорун дааннайдарынан, Респуоли- ка сиригэр- уотугар эмитир геологическай - разведка- лыыр уонна хайа-хостуур предриятиеларыгар куттал- лаах сардангалары таһаарар источниктар элбээбиттэр. РДТУ кытта биригэ дуо- гаарга олозуран, бырайыак Федеральнай источниктар суоттарыгар үбүлэниэ.

АЛААС АХТЫЛБАНА

Кубалаахха дьүөрэлииллэр үлэни, көрү дьүөгэлиилэр

«Кубалаах» сайылыгыҥ ыыл эбии дьүөгэлэрэ Татья- туһунан улууска эрэ буол- бакка республикаба киэҥ- ник биллэр, үгүс сылларга аатырбыт ыанньыксыттар үлэлээн олохтообут сирдэрэ этэ. Хомуустаахтар урут сай- ылык оностоллоро, кэлин олох бырабан кэбиспиттэрэ. ону Герман Петрович Алек- сеев биригэһиндэрэх Пар- тизан нэһилэһин ыанньык- сыттар олох саналыы онос- то, эбии дьыэ-уот тутан, өрөмүөннээн олус үчүгэй- дик олохтообуттара, ситиһи- лээхтик үлээбиттэрэ. Ор- дук республикаба киэҥник биллибит ыанньыксыттар Евфросинья Илларионова, Евдокия Михайлова уо. д. а. олорой үлээбиттэрэ. Үчт ыһыныгар үрдүк көрдө- рүүнү ситиһэр этилэр, кэ- лин сылларга сайылык чуҥ- куйбута, уота-күөһэ умул- лубута.

Бүтүрүөп күн дьүөгэли- лэр сүбэлэһэн иккис сылын олус тэрээһиннээхтик ыһыах тэрийэн ыһтылар. Ыһыах- тыыр сирдэрин саламанан, чаппараахтарынан, араас эгэлгэ былыргылы тиги- лээх олбохторунан кээр- гэппиттэр. Сайылык олох- тоохторо, кэлбит ыалдыт- тар сахалы таньыттар. Аал уоту алҕаан арылаах алаадынан, саламаат хаа- Һынан аһатан Мария Ро- мановна ыһыабы аста. Араас эгэлгэ сахалы астар тар- дылыбыттар.

Тото-хана аһаабыппыт кэ- нэ Мария Романовна уола Николай Сивцев спортивнай оонньуулары биллэрдэ. Уо- лларта мас тартыстылар, хапсаҕайдастылар, сүүрүүгэ куоталастылар. Онтон эбээ- лэргэ хаамыыга күрэхтэһи- ни буолла, онно Тулагыттан сылдыар ыалдыт эбээ бас- такы миэстэни ылан 2 ый- даах сибиинньэ оҕотунан наҕараадаланан олус үөрдэ. Онтон 2 ыйдаах сибиинньэ оҕотун 50 миэтэрэлээх сиртэн босхо ытан кэбистилэр. Старт биллэриллибиттэр ыһыах дьонно бары кэриэ- тэ сибиинньэ оҕотун экирэтэн бууттара бастарынан ыста- нан кэбистилэр. Ыһыы- хаһы, күлсүү-салсыы, умса баран түһэ-түһэ экирэтти буолла. Филипп Лаврен- тьев сүүрэн тийэн тутан ылла. Маны барытын виде- оба уһулулар.

М. ПОПОВА, 1 Хомуустаах.

НАМ. «ЭНСИЭЛИ» ХАҢЫАТ РЕДАКЦИЯТЫГАР

Кини барахсан олобо олус да кылгас. Дэлгэе даваны былыргы өбүгэлэрбит түнүгүнэн чычыах көтөн аа-рыгарыг тэгниэхтэрэ дуо? Ити бэрт кылгастык бэрил-лэр олобу кэрэтик, саныыар санаата суох, бар дьон ту-һугар үтүө өйдөбүллээхтик олоорго биһигиттэн хас биридинбит дьулунар. Ол гынан баран бэйлэрин олохторунан, үлэлэринэн бар дьонго туохха да тэ-нэммэт улахан, үтүө-кэрэ өйдөбүлү, туһалаабы бэй-лэрин кэннилэриттэн хаал-ларааччыларынан учуутал идэлээхтэри ааттыам этэ.

Кинилэр үөрэппит такай-быт, үтүөбэ-кэрэбэ уһуйбут сүүһүнэн, оннообор ты-һынчачан аабыллар араас идэлээх дьоннорун олохто-ро, үлэлэрэ—итилэр бары-лара учуутал олобун, үлэ-тин олоххо хаалларбыт ос-пот суоллара. Кини үөрэ-ппит оболоро норуокка төһө туһалаах дьон буолбутта-рынан учуутал үлэтэ сьа-налар. Ол иһин кинилэр күн аайы көрсөр улахан түбүктэрэ, сылайыллара-элэйинилэрэ туох түмүгү биэрбитэ күннэтэ биллэн-көстөн испэт уратылаах «Талааннаах педагог», «үчү-гэй учуутал» аатын ыларга уонунан-сүүрбэни, оннообор отутунан сьл устата тох-тообокко, туора барбакка, сылайбакка- сындалийбакка сурунаал кыбынылаах сар-сыарда аайы өгүрүк-төгүрүк көрбүт кырачааннар кэчи-гирэһэн олоор кылааста-рын боруогун атыллаан кириэххэ, айымнылаахтык үлэлиэххэ наада эбээт! Ити кэм устата бэйэтин идэтин баһылаабыт, обо туһугар уйан дууһалаах, дьирин хо-рутумулаах толкуйдаах, ама-рах сүрэхтээх эрэ дьонно-ор салгыбакка үлэлиэхтэрэ эбитэ дуу?

Түөрт уонтан тахса сьл устата, итинтэн кэннэки отуг сьлын Намнаабы пе-дагогическай училищега олобун тигэх күннэригэр дьэри үлэлээбит бири дой-дулаабым, бизэ ронус сьл-лар бүтэниктэригэр миниги орто оскуолага үөрэтэ сьл-дьыбыт учууталым, педа-гогическай үлэ ветерана, РСФСР үөрэтиринтин туй-гуна Николай Ильич Бе-режнов туһунан бэрт кыл-гастык ханыат аарааччыла-рын билиһиннэрэр баба са-наалаахпын.

50-с сьллар сабаланыла-рыгар Амурдаабы— Нико-лаевскайга педагогическай училищени сага бүтэрибит эдэркээн учуутал ыраах Аллайыаха оройуонугар анал уулаһи тийбитэ, начальнай оскуола сэби-дессэинэн аанамыта. Кы-лаас боруогун атыллаан кириэн биэрбит маннайгы уруоттунан оҕону бэйэтигэр тардар ураты дьобурдааба, ылбыт идэтин баһылырга улахан дьулуурдааба бил-либитэ. Хайаан дабыны сал-гыы үөрэнэн үрдүк үөрэх-тээх учуутал буолуохтаах-пын дьээн бигэ быһаары-нылааба. Итинтэн кэннэки төрөөбүт оройуонугар кэлэн орто оскуолага үлэһин сьл-дьан Ленинградка Герцен аатынан пединститутка үө-рэнэ кирибитэ. Ыра санаа туолбута, үрдүк үөрэх дип-ломнаах эдэр специалист Николай Бережнов төрөө-бүт Сахатын сьиргэр кэлби-тэ уонна Нам оройуонугар аанамыта.

Алта уонус сьллар орто-лоруттан олобун тигэх кү-ннэригэр дылы туох баар билиһини- көрүүтүн, олобун бүтүннүү үүнэр көлүөнэни өй-санаа, били-көрүү өт-түнэн итинтэ утумнаахтык итинтэ айымнылаахтык үлэлээбит учууталынан би-лиэбит. Итиччэ кэм устата Намнаабы педагогическай училищени төһө ахсааннаах уолаттар, кыргыттар үө-рэнэн, кини илдинтэ иһинэн ааспыттара уонна олоххо

миэстэлэрин бигэтик бул-буттара буолуой? Итинтэ үөрэнэн учуутал идэтин ыл-быт оболортон үгүстэрэ олохторун үүнэр көлүөнэни итинтэ анаан Николай Ильичи кытта биригэ үлэ-лээбит кэмнэрин күндүтүк саныыллар, ахталлар. Хан-нык да бириэмэбэ ыксаабат, ыгылыбат киэн-холку май-гылаах опьттаах учуутал Николай Ильич оболору

тата училищега ылыга кирири экзаменнары тутар комиссия эппиттир секре-тарын энкилэ суох, этэргэ дылы ким да дьэки буол-бакка, ким үчүгэй бэлэм-нээх, үөрэнэргэ дьобурдаах кирирдин дьэи принципини салайтаран үлэлээбитэ итинтэ элбэхтик хайбаммы-та, Экзамен буолуон итинтэ абитуриеннары кытта көрсөн кэпсэтэрэ, балаһыан-

эрэ үп-харчы өттүнэн көмө оҕорууга, кимнээх эрэ сьн-һана барарыгар путевка булан биэрнэтэ бука бары-лара кини күннээби үлэтин түбүктэрэ этилэр. Ол да иһин киниэхэ дьон махтала сүллэт өйдөбүл буола сьл-дьар. Дьэ итинтэн кини этэ гьиколай Ильич ханна да анал үлэлээтэр дьонго кыһамнылаах, үтүөнү- өй-дөбүллээби эрэ оҕорор бигэ быһаарынылаах, кини кы-һалбатын этинэн- хаанынан өйдүүр, көмөлөһөргө дьулу-һар итинтэ хайаан да тү-гу эрэ туһалаабы ситиһэн тэйэр үгүстээбэ. Ол да иһин кинини кытта ханнык эрэ бириэмэбэ биригэ үлэлээбит, киниэхэ үөрэммит билэр дьонноро кини туһунан үтүө-кэрэ өйдөбүллээхтэр. Холо-бур, Николай Ильичкэ сту-денны сьлдьан үөрэммит, кэлин анал үөрэхтэнэн учуу-тал идэтин ылан өр сьл-ларга биригэ үлэлээбит Т. В. Степанова маннык ахтар: «Николай Ильич билиһини-көрүүнү, үөрэби олус үр-дүтүк тутара. Биһиги уни-лищени бүтэрэригэр «ха-йаан да салгыы үөрэнин уонна үрдүк үөрэхтэнэххэ наада» дьэи күлэ-ооньуу этэрбит курдук былаан-со-рудах тиэрдибитэ. Итинтэ салайтаран, кини быһаччы сабыдылынан биһиги, учи-лищени 1971 сьлга бүтэ-рээччилэр бука бары үрдүк үөрэби бүтэрэн ытыкты-саныыр учууталытын олус үөрдүбүһүтү дьуу баар кур-дук өйдүүбүн».

Оттон Николай Ильичтин өр сьлларга биригэ үлэлээ-бит К. Ф. Местникова: «Об-щественнай үлэттэн кини улахан дуоһуйууну, толоро сьлдьар үлэтигэр күүс-көмө ыларын опьттаах педагог Николай Ильич олобуттан, үлэтигэр билбитим уонна кинини кытта биригэ үлэ-лээбит сьлларбын олобум саамай кэрэ-бэлиэ көрдүс кэмнэн билинэбин»,— дьэи этэр.

Эдэр саастарыгар бири бириэмэбэ ыраах Аллайыа-ха оройуонугар бизэ уонча сьлдьаабыта алтынан үлэ-лээбит, билигин Саха Рес-публикатын тыатын хаһа-йыстыбатын үтүөлээх үлэһи-тэ Н. С. Третьяков доборун туһунан маннык ахтан-са-наан кэпсир: «Николай баар сьиргэр кини чункуй-бат, ханан да барамат кэ-рэ кэпсээннээх үөрэ-көтө сьлдьар кини этэ. Туунда-ра дойдута буолан булт-ас баһаам буолара, биригэ отууга сьырыттаха дойду-бутун—Халымабытын ахтан-санаан өөр да өр кэпсэтэр, доботторбутун санаан күлэр-салар буоларбыт. Биригэ сьырыттаха кини лумна охсу-бат кэрэ кини этэ».

Дьэ ити курдук олорон, үлэлээн ааспыт биһиги, ха-лымалар бири дойдулаах-пыт, педагогическай үлэ ве-терана, отучча сьл устата Намнаабы педагогическай училищега олобун тигэх күнүгэр дьэри энкилэ суох үтүө суобастаахтык үлэлээ-бит дьингээх идэтигэр үр-дүк категориялаах педагог, ыччат наставнига, чугас до-боро Николай Ильич Бе-режнов. Кини бэйэтин өр сьллаах айымнылаах үлэ-тинэн—олобун барытын ү-үнэр көлүөнэни итинтэ үтүөбэ-кэрэбэ уһуйууга анаабыт дьобуннаах кини—өр сьлларга кыраһа хаар саппат, сьыс от саба үүнэн бөлүлээбэт олох оспот суо-лун хаалларда. Ити суолу кини итэн таһаарыт сүү-һүнэн ыччаттара, биригэ үлэлээбит доботторо утум-наахтык салгыттар, үйэ-титэллэр, харыстыыллар.

Олох салбаран, көлүөнэни солбууар. Олоххо хаалбыт оспот суол ыллыктан аар-тыкка кубулуйан үйэлэргэ тыргыла турдун!

Николай ТРЕТЬЯКОВ, журналист, Орто Халыма.

Аймахтаһыны өйдөтөр түһүлгэ

Урукку өттүгэр байа сатаабатах, олох-үлэ ыа-рахаттарын саныылары-нан сүкпүт, көһөрүллүү мунун билбит, аймах хаан дьэни сүтэрэ сьс-лаахтына көнүлүгү дьирэ. Кини барахсан оччоттон, үөрэх-билии суох да өр-дэһинэ, дьол көрдөөн, ханна-ханна тийбэтэ-бэй? Маннык көрсүһүү-лэри тэрийэн ытык сьл аайы да буолбатар бэйэбэ да, оболорбутугар да үчүгэй эрэ түмүгү аҕалыан сөп.

Уһус түһүлгэбэ кэлбит аймахпыт, эдьийбит Ма-рия Егоровна Табунано-ва—Таатта улдуһа, Ге-рой ийэ кэргэнинин, оҕо-лорунуун. Онон үс улуус-тан, түөрт нэһиликтэн, бизэ дэриэбинэттэн му-стан көрсөн аастыбыт. Угүс аймахтар араас би-ричиннэнэн өссө да кэл-бэтэхтэр. Сүөһү өлөрөн, аһатан, маанылаан атаар-дылар. Бу маннайгы көрсүһүү тэрээһинэ ы-рахаана чачы. Манна сьатар аймахты буол-лумуу эрдэ билбэтэхпит. Ол да буоллар олус бэркэ тэрийбиттэр.

Мин кырдыабыс убай-дарын Гаврилы кытта аймахтары ырытыстым. Ынахтар мангыраһан, кини кэпсэтэн билсэр дьэи мань этэллэр. Мустубут дьон бары да чугас хаан аймахтылар эбит. Ити курдук бүгүн биһиги би-лиһин хаан аймахтарбыт Сьыкылар, Токууккайдар, Бүбэкиннэр, Чомоордор, Төнкөйөлөр дьэи эбит-тэр. Бу дьон оболорун оболоро үксүү тураллар. Бири эдьийбит ыалдьа-буолан кэлбэтэх, ол эрээри кини уолаттара—бары ыал аҕалара. Бу дьон оболорун оболоро элбэхтэр. Ол да иһин айылба бу Коржиктары халыг аймахтаабыт.

Кийит биһыгынан аймахтар кимнээхтэрин эһэбит Микиэтэ Коря-кин баар эрдэһинэ, ки-нилэри көрбөтөрбүн да, ааттарын чопчу истэрим. Сайын аайы Бүбэкин-нэр уолаттара Намын-нарга бардым, таарыччы Сьыланга сьэммэр Күт-тахха тийэ сьлдьыам дьэи барара. Итини та-һынан кыргыттарынан аймахтар элбэхтэр. ки-нилэр аҕалара эмиз чү-гас хаан аймахтар: Ад-жигитова, Захарова, Со-бакина, Андросова о. д. а. уонна кинилэр оболо-ро. Дьэ ити курдук ай-махтылар үс улуустан мустан, оонньоон-көрү-лээн аастылар.

Аймаҕыраһыны дьэи кини олобор айылбаттан бэриллибит удьуорда-һыны. Айылба сокуонунан аны үүт-үкчү ханнык эрэ хаан аймахтар өн кур-дук уол эбэтэр кыыс төрөөн сөп. Ол курдук ханан эрэ, ханнык эрэ үйэбэ төрөөн ааспыт Ко-лүмб айанныт удьуор-дарыттан үүт-үкчү Ко-лиһэн, Намга олохсуй-буттар. Төрдү- ууһу би-лиһиннэрэ көрөр-истэ кини Миитэрэй быраата —Гаврил кэлбитэ. Угүс-тэрэ олус эдэрдэр. Онон түөлбөлөөн көрсүһүү ба-ра туруон баҕарабыт.

Түс бэйэм санаабыр айылба сокуона кэргэ-нин буолууну көмүскэ-бит, кырдыабастарбыт да көмүскэтэхтэрэ. Урут үлэлиир эрдэһинэ, кыла-бынай бухгалтерым Бур-

нашев М. И. (өлбүтэ) Уус Алдан кийитэ: «Ба-бар Атласова да буол, биһигиттэн эн дойдугар тийгэн олохсуйбут эл-бэх, аймаҕым да буол-лахтына көнүлүгү дьирэ. Кини барахсан оччоттон, үөрэх-билии суох да өр-дэһинэ, дьол көрдөөн, ханна-ханна тийбэтэ-бэй? Маннык көрсүһүү-лэри тэрийэн ытык сьл аайы да буолбатар бэйэбэ да, оболорбутугар да үчүгэй эрэ түмүгү аҕалыан сөп.

Уһус түһүлгэбэ кэлбит аймахпыт, эдьийбит Ма-рия Егоровна Табунано-ва—Таатта улдуһа, Ге-рой ийэ кэргэнинин, оҕо-лорунуун. Онон үс улуус-тан, түөрт нэһиликтэн, бизэ дэриэбинэттэн му-стан көрсөн аастыбыт. Угүс аймахтар араас би-ричиннэнэн өссө да кэл-бэтэхтэр. Сүөһү өлөрөн, аһатан, маанылаан атаар-дылар. Бу маннайгы көрсүһүү тэрээһинэ ы-рахаана чачы. Манна сьатар аймахты буол-лумуу эрдэ билбэтэхпит. Ол да буоллар олус бэркэ тэрийбиттэр.

Мин кырдыабыс убай-дарын Гаврилы кытта аймахтары ырытыстым. Ынахтар мангыраһан, кини кэпсэтэн билсэр дьэи мань этэллэр. Мустубут дьон бары да чугас хаан аймахтылар эбит. Ити курдук бүгүн биһиги би-лиһин хаан аймахтарбыт Сьыкылар, Токууккайдар, Бүбэкиннэр, Чомоордор, Төнкөйөлөр дьэи эбит-тэр. Бу дьон оболорун оболоро үксүү тураллар. Бири эдьийбит ыалдьа-буолан кэлбэтэх, ол эрээри кини уолаттара—бары ыал аҕалара. Бу дьон оболорун оболоро элбэхтэр. Ол да иһин айылба бу Коржиктары халыг аймахтаабыт.

Кийит биһыгынан аймахтар кимнээхтэрин эһэбит Микиэтэ Коря-кин баар эрдэһинэ, ки-нилэри көрбөтөрбүн да, ааттарын чопчу истэрим. Сайын аайы Бүбэкин-нэр уолаттара Намын-нарга бардым, таарыччы Сьыланга сьэммэр Күт-тахха тийэ сьлдьыам дьэи барара. Итини та-һынан кыргыттарынан аймахтар элбэхтэр. ки-нилэр аҕалара эмиз чү-гас хаан аймахтар: Ад-жигитова, Захарова, Со-бакина, Андросова о. д. а. уонна кинилэр оболо-ро. Дьэ ити курдук ай-махтылар үс улуустан мустан, оонньоон-көрү-лээн аастылар.

Аймаҕыраһыны дьэи кини олобор айылбаттан бэриллибит удьуорда-һыны. Айылба сокуонунан аны үүт-үкчү ханнык эрэ хаан аймахтар өн кур-дук уол эбэтэр кыыс төрөөн сөп. Ол курдук ханан эрэ, ханнык эрэ үйэбэ төрөөн ааспыт Ко-лүмб айанныт удьуор-дарыттан үүт-үкчү Ко-лиһэн, Намга олохсуй-буттар. Төрдү- ууһу би-лиһиннэрэ көрөр-истэ кини Миитэрэй быраата —Гаврил кэлбитэ. Угүс-тэрэ олус эдэрдэр. Онон түөлбөлөөн көрсүһүү ба-ра туруон баҕарабыт.

Түс бэйэм санаабыр айылба сокуона кэргэ-нин буолууну көмүскэ-бит, кырдыабастарбыт да көмүскэтэхтэрэ. Урут үлэлиир эрдэһинэ, кыла-бынай бухгалтерым Бур-

М. КОРЯКИНА, Чурапчы.

ОСПОТ СУОЛУ ХААЛЛАРБЫТА

кытта куруук биригэ буола-рын ис-иниттэн сөбүлүүрө, кинилэри кытта тэнигэ үө-рэр, тэнигэ хомойор уйан дууһалаах, амарах сүрэх-тээх бу сэмэй кинини ос-куола да оболоро, студен-тар дабыны олус сөбүлүү-лэрэ, ытыктыыллара, учуу-тал хас биридин ылына-рылаах тыла-өһө кинилэри ханнык да түгэнигэ өһүр-гэппэт, хаһан бабарар ылыныларылаах буолара. Үүнэр көлүөнэ улаханнык ытыктыыр кинилэрэ, опьт-таах педагог хас биридин оҕону аахтара билэринэн, биригэ үлэлиир учууталла-рыттан уратылаах этэ.

Бэйэтин обо сааһа олус ыраханнык ааспыт буолан обо кыһалбатын олус чугас-тык ылынара, төһө кыалла-рынан көмөлөһө, күүс-көмө буоларга кыһаллара. Кы-һалба дьэи түгүн этинэн-хаанынан билбит кини ордук уйан, ылынымтыа итинтэ үраты эйбэс, аһарас дуу-һалаах буолар. Николай Ильичтэн сүбэ-ама ылбатах көмөтүгэр тирээрибэтэх бири эмэ студент баара дуу, суоҕа дуу? Арааһа, суоҕа буолуо дьэи саныыбын. Олох, үлэ хайа эрэ өттүнэн кини-ни кытта алтыспыт эдэр кини ахсаана хайаан да элбэх буолуо. Кини чачы дэгиттэр айдарылаах пси-холог этэ, ким сүрээһинтэн кыһалларын, ким буолар-буолбат сьыһааннаабын кө-рөөт да эндэппэккэ өтө би-лэрэ. Ол да иһин бириэмэ-ни ыһпакка сьыстаран эрээччилэргэ кэмгэр сөп-төөх сүбэ-ама биэрэн, олох-хо-үөрэххэ саамай сөптөөх суолу тутуһуннара саты-мра. Итинтэ ураты болгом-тотун иһин оболор махтал-лыра учууталларыгар му-һура суох. Кэлин сүүрбэччэ сьл ус-

ньаны быһааран, кэпсээн биэрэрэ. Туттарсан кириэн баран бырахпаттарын кур-дук бигэтик быһаарынан үлэлээһилэригэр сүбэлиирэ. Ол да иһин училищега ылылыбыттартан буолар-буолбат биричиннэнэн үө-рэбин бырахпыт дьэи бэрт уларгы иһиллэрэ. Кэлин олох дьэригэр, рынок тынны тынныгар хаарыйтаран ыраахтан айаннаан кэлэр санаабыт аайы кыаллыбаты-нан Николай Ильич үгүстүк кэпсэтэн, туруорсан кириэн экзаменнары миэстэтигэр тийэн тутар система олох-томмута. Маныаха кириээч-чилэр дабыны, кинилэр тө-рөппүттэрэ дабыны опьттаах педагогка махталлара му-һура суох. Опьттаах дьуу-тал ыраах оройуонтан кэ-лэн үөрэнэ сьлдьар оболо-ро олус болгомтолоохтук, итин таһынан олох аҕалы истинг сьыһааннааба. Ол да иһин студенттар кинини кө-нөрү учуутал, салайааччы эрэ быһытынан буолбакка, ону тэнигэ ытыктылаах аҕа табаарыс, амарах аҕа быһытынан сьыһааннаа-лара.

Киниэхэ үөрэнэн идэ ыл-быттар Николай Ильичи кэриэстиригэ, аатын үйэти-гэргэ кыһаллаллар. Ити бири чабылхай туоһутунан бийыл училищени бүтэрэр Халыматтан сьлдьар Аль-бина Горохова учууталын туһунан, кини үлэтин уонна олобун сьырдан бэртээхэй реферат суруйан училище-тыгар хаалларда.

Николай Ильич общест-веннай олох улахан активи-һа этэ. Ол курдук уонунан сьлларга училище профко-мун председателинэн үлэ-лээбитэ. Кимнээх эрэ дьэ-тигэр-уотугар сьыһааннаах боллуруостары бириэмэти-гэр быһаарсыга, кимнээх

Ааспыт нэдиэлэбэ «Энциэли» хаһыакка улуустаабы пенсионнай сулууспа, бэйэтин үөһэ турар департаментын соруудабынан, тэрилтэлэр харчы киллэрбэттэринэн, үлэлир пенсионердар пенсияларын атырдыах ыйыттан хаачахтааһыларын туһунан иһитиннэринтэ бүгүнгү бөлөөрөн олоор күммүтүн өссө хара былытынан бүлээтэ.

Кимнэхэ да кистэл буолбатах, хас биридир пенсионер, үлэлир буоллун, үлээбэт буоллун, пенсията кэлэр күнүн, бкылар кырдыаҕастар таһараба тиксэр күнүрүн кэтэһэллэрин курдук күүтэр. Бүгүнгү күнүгэ тыһынаах хаалар шточникпыт ити эрэ.

Департамент төһө сөптөөхтүк быһаарда?..

Этинг эрэ, ким хаһан толору хамнаһы үөрүкөтө ылбытай? Сордоон сордоон күүттэрэн биэрбит харчыларын сыһа сорохтор дьонго биэрэр иһэтэрин да толуйбата, ким онтон ордорон, төһө байда-тайда? Хас биридин киһи үлэни аатын ылыабыттан, сааһын тухары мунһунан ууруммут, кырдыар сааспар аһыам-сизм дьибит харчыта аны улахан аарта тыһынан кэлэр. Бүтүн Россия үрдүнэн пенсионердарга ис төлөннө дьэн, тойон Ельцин төһөлөөх хайҕанна, түөһүн

охсуна-охсуна араатардаата. Оттон биһиги республикабытыгар президент Николаев пенсия төлбүрүн мектиэлэммит хаачыйы туһунан сотуутаабыта дьаһал ылбыта.

Тэрилтэлэр пенсионнай сулууспага харчы киллэрбэттэр дииллэр, онно пенсионер туох буруйдаарый? Ону хаачыйыга үгүс элбэх үлэһиттээх департамент үлэлир буолбаат! Киһилэр мөлхөтүк үлэһиттэригэр пенсионер буруйдаах дуо? Пенсиянан хаачы-

ЭРЭЙДЭЭХ ЭТИГЭС

һыны тупсарар туһунан үөһэ өттүттөн дьаһал бөбө ылылла турдабына, биһиги улууспут сулууспата пенсияны биэрини хаачахтааһына төһө сирдээх быһыныт? Кырдыаҕас киһи туһунан кыһамны суох буолла дуу?

Саһаан көрүг, хамнаһы ыйынан кэлбэт, кыра да буоллар оҕолоор пособелара хаһан бэриллибит умулунна, төһөлөөх киһи үлэтэ суох хаама сылдыар. Баһар пособие, хамнаһ ылбат оҕолоорун, дьоннорун аһаатары кыһан собуһ

пенсионердар үлэлэн мунһаналлара буолаарай? Үлэлир да пенсионер пенсията киһи ымсырбат —эбэн сабан 500 тыһ солк. Манан дьону аһагыаха, кырачааннары таһыннарыаха наада. Аны күнүгэ ыары турар араас төлбүрдэр, Кэмгэр төлөөбөтөххүнэ уотун, итинг быстар, аны олоор дьибиттэн эмнэ матыаһын сөп.

Убаастабыллаах пенсионердар, пенсионнай департамент бу быһаарытын кытта сөбүлэһэн олоорут дуо?

Уһун сааспыт тухары үтүө суобастаахтык мунһумут пенсиябытын туһа-хаһаа олоор тоһоттор уонна хотуттар, баһар эһиги хантан хайдах кими албыннаан, киллэр харчытын булар суолу ыйан биэрэргит буолаарай? Эбэтэр харчы суох—пенсия суох, онон буоргутун эрдэтэн бэлэмнэн турун дьэн сүбэлиргит буолаарай?

Бу быһаарыны биһиги улууспут салалтата туох дии саныһын биллээхпитин баһарабыт.
В. НИКИФОРОВА,
Нам с.

Телевидение программа

ПОНЕДЕЛЬНИК, 28

1-я программа Канал ОРТ
06.00 Доброе утро 09.00
Новости 09.15 «Девушка по имени Судьба» 10.00 Поле чудес 11.00 Футбольное обозрение 11.25 Домашняя библиотека 11.35 Угадай мелодию 12.00 Новости 15.00 Новости 15.15 «Супер-дей, сорвиголова» Мульт. 15.45 Марафон-15 16.05 Звездный час 16.40 «Гарри—снежный человек» Комедийный сериал 17.05 «До шестнадцати и старше» 17.30 Вокруг света 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.05 Погода 19.10 Час Пик 19.35 Угадай мелодию 20.05 Программа «Мы» 20.45 Спокойной ночи, малыши 21.00 Время 21.35 Программа передач 21.40 Сериал «Полтергейст-2» 22.30 «Чтобы помнили...»

Иван Миколайчук Ведущий —Л. Филатов 23.00 Мировое кино Фильм «Белая птица с черной отметиной» 01.00 Новости 01.20 Прогр. передач.

2-я прогр. Канал «Россия»
08.00 Прогр. передач 08.05 Лукоморье 08.30 Посмотри на себя 08.40 Православный календарь 08.45 «Клубничка» 09.10 Сам себе режиссер 09.45 «Санта-Барбара» 10.35 Телемагазин «Квантум» 10.45 Соотечественники 11.15 Амплитуда успеха 11.45 Сокровища старого кино «Медвежья свадьба» Худ. фильм 13.20 Подium Д. Арт 14.00 Вести 14.25 Ретро-шлягер 14.40 Кто мы? «Жатва радости и скорби» Передача 1-я 15.20 Я—хозяин 15.50 Футбол без границ 16.20 Магазин не-

движимости 16.25 «Клубничка» 16.55 «Ти-Маркет» представляет 17.00 Вести 17.15 Телемагазин «Квантум» 17.25 Там-там новости 17.35 Лукоморье 18.00 Посмотри на себя 18.10 Соотечественники 18.40 Товары —почтой Якутск 18.45 Мультф. 18.50 Реклама Канал «Россия» 19.00 «Санта-Барбара» 20.00 Вести Якутск 20.25 «Саха сирэ» (Якутия) Инф. программа 20.40 «Чтобы следы твои бежали рядом» Видеофильм Канал «Россия» 21.10 «Гений» Худ. фильм 1-я серия Якутск 22.30 «Откровенный разговор» Глава администрации Алданского улуса С. П. Литвиненков Канал «Россия» 23.00 Вести 23.20 Программа передач 23.25 Дежурная часть.

ВТОРНИК, 29

1-я программа Канал ОРТ
06.00 Доброе утро 09.00
Новости 09.15 «Девушка по имени Судьба» 10.00 Программа «Мы» 10.50 Смехопанорама 11.25 Домашняя библиотека 11.30 Угадай мелодию 12.00 Новости 15.00 Новости 15.15 «Супер-дей, сорвиголова» 15.45 Кварцете «Веселая квампания» 15.55 Мультитролли 16.15 Волшебный мир, или синема 16.40 «Гарри—снежный человек» 17.05 «До шестнадцати и старше» 17.30 Вокруг света 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.05 Погода 19.10 Час Пик 19.35 Угадай мелодию 20.05 Тема 20.45 Спокойной ночи, малыши 21.00 Время 21.35 Программа передач

21.40 Лучший фильм Московского кинофестиваля 1995 года «Французская женщина» 23.20 Футбольное обозрение 00.00 Новости 00.20 Программа передач 00.25 Пресс-экспресс.

2-я прогр. Канал «Россия»
08.00 Вести 08.30 Прогр. п. 08.35 Лукоморье 09.00 Посмотри на себя 09.10 Православный календарь 09.15 «Клубничка» 09.45 Караоке по-русски 10.15 «Санта-Барбара» 11.05 Телемагазин «Квантум» 11.20 Пульс Якутск 13.30 Түөлбэ Канал «Россия» 14.00 Вести 14.20 Арена для сенсаций 14.45 Кто мы? «Жатва радости и скорби» Передача 2-я 15.25 Телемагазин «Квантум» 15.35 Образ жизни

16.00 Шестое чувство 16.30 «Клубничка» 17.00 Вести 17.15 Магазин недвижимости 17.20 Там-там новости 17.30 Лукоморье 17.55 Посмотри на себя 18.05 «Ти-Маркет» представляет 18.10 Пульс 18.40 Товары—почтой Якутск 18.45 «Айан» Программа для автолюбителей Канал «Россия» 19.00 «Санта-Барбара» 20.00 Вести Якутск 20.25 «Саха сирэ» (Якутия) Инф. программа 20.40 Реклама 20.50 МТК «Анфас» Канал «Россия» 21.10 «Гений» Худ. фильм 2-я серия 22.45 Товары—почтой 23.00 Вести 23.20 Программа передач 23.25 Момент истины 23.55 Звучающая дорожка 00.50 «История острова Кипр».

СРЕДА, 30

1-я программа Канал ОРТ
06.00 Телеканал «Доброе утро» 09.00 Новости 09.15 «Девушка по имени Судьба» 10.00 Тема 10.50 «В мире животных (с сурдопереводом)» 11.25 Домашняя библиотека 11.30 «Угадай мелодию» 12.00 Новости 15.15 «Супер-дей, сорвиголова» Мульт. Закл. с. 15.45 Кактус и К 15.55 Дом-моль 16.15 Зов джунглей 16.40 «Гарри—снежный человек» 17.05 «До шестнадцати и старше» 17.30 Вокруг света 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.05 Погода 19.10 Час Пик 19.35 «Угадай мелодию» 20.05 «Чтобы помнили...» Сергей Лукьянов Ведущий —Л. Филатов 20.45 «Спокойной ночи, малыши» 21.00 Время 21.35 Программа передач 21.40 Сергей Лукьянов, Борис Андреев в

фильме «Большая семья» 23.30 «Серебряный шар» Павел Шпрингфельд Ведущий —В. Вульф 00.10 Московский двадцатый Закрытие фестиваля 00.50 Новости 01.10 Программа п. 01.15 Пресс-экспресс.

2-я прогр. Канал «Россия»
08.00 Вести 08.30 Прогр. п. 08.35 Лукоморье 09.00 «Посмотри на себя» 09.10 Православный календарь 09.15 «Клубничка» 09.45 Л-клуб 10.15 «Русское счастье» Док. фильм 11.05 Телемагазин «Квантум» 11.20 Новое «Пятое колесо» 11.50 «Преступление со многими неизвестными» Худ. фильм 1-я серия 12.55 «Путешествие к заокеанским алкоголикам» Фильм 10-й 13.15 «От двух до пяти» Мультф. 13.25 «День и век Борнса Ефимова» Фильм 1-й 13.55 «Магазин недвижимости» 14.00 Вести 14.20 Ретро-

шлягер 14.35 Ноу-хау 14.50 Кто мы? «Большого потчуют, здоровому наливают» 15.30 Телемагазин «Квантум» 15.40 Парламентарий 16.10 «Ти-маркет» представляет 16.15 Музыка на десерт 16.30 «Клубничка» 17.00 Вести 17.15 Там-там новости Якутск 17.25 «Базар» «Лена-ТВ» 17.35 Концерт участников финала телеконкурса «Полярная звезда» Канал «Россия» 18.50 «Санта-Барбара» 20.00 Вести Якутск 20.25 «Саха сирэ» (Якутия) Инф. прогр. 20.40 Реклама 20.50 Программа «Кэм» 21.20 «ТВ-Спорт» Чемпионат города Якутска по футболу 22.00 «Якутск вечерний» Канал «Россия» 22.30 «Мартышко» Мультф. для взрослых 22.45 Товары —почтой 23.00 Вести 23.20 «Звезды в Кремле» Елена Образцова 00.00 Кафе «Обломов».

ЧЕТВЕРГ, 31

1-я программа Канал ОРТ
06.00 Телеканал «Доброе утро» 09.00 Новости 09.15 «Девушка по имени Судьба» 10.00 «Чтобы помнили...» Сергей Лукьянов Ведущий —Л. Филатов 10.45 «Клуб путешественников» (с сурдопереводом) 11.30 Домашняя библиотека 11.40 Смак 12.00 Новости 15.00 Новости 15.15 «Приключения шпигвиненка Лоло» Мультф. 15.45 Остров Чунга-Чанга 16.20 Лего-го 16.45 «Гарри—снежный человек» 17.10 «До шестнадцати и старше» 17.35 Вокруг света 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.05 Погода 19.10 Час Пик 19.35 Джентельмен-шоу 20.05 Моя семья Домашние скандалы 20.45 «Спокойной ночи, малыши» 21.00 Время 21.35 Программа передач 21.40 Чак Нор-

рис в боевике «Лесной воин» 23.25 Магия Мир сверхъестественного 23.55 Программа передач 00.00 Новости 00.20 Пресс-экспресс.
2-я прогр. Канал «Россия»
08.00 Вести 08.30 Программа передач 08.35 Лукоморье 09.00 «Посмотри на себя» 09.10 Православный календарь 09.15 «Клубничка» 09.45 «Плясуны» Док. ф. 10.20 «Санта-Барбара» 11.10 Телемагазин «Квантум» 11.25 Ретро-шлягер 11.40 «Преступление со многими неизвестными» Х. ф. 2-я с. 12.50 Ти-маркет 12.55 Путешествие к заокеанским алкоголикам» Ф. 11-й Якутск 13.15 Түөлбэ Канал «Россия» 13.45 Телемагазин «Квантум» 13.55 «Магазин недвижимости» 14.00 Вести 14.20 «Репортаж ни о чем» 14.35 Кто

мы? «Русь бунташная» 15.15 «Аншлаг» представляет 15.45 Там-там новости 15.55 Лукоморье 16.20 «Посмотри на себя» 16.30 «Клубничка» 17.00 Вести 17.15 На пороге века 17.40 «Товары—почтой 17.45 Футбол Чемпионат России ЦСКА —«Ротор» (Волгоград) Передача со стадиона ЦСКА 19.45 Представляет «Проект-Арсенал» 20.00 Вести Якутск 20.25 «Саха сирэ» (Якутия) Инф. прогр. 20.40 Реклама 20.50 «Я и все мы» 21.20 В прямом эфире — Госавтоинспекция РС (Я) 22.00 Психология ТВ 22.20 «Базар» «Лена-ТВ» Канал «Россия» 22.35 «Заяц, который любил давать советы» Мультф для взрослых 22.45 Товары—почтой 23.00 Вести 23.20 Программа передач 23.25 Хамелеон.

ПЯТНИЦА, 1

1-я программа Канал ОРТ
06.00 Телеканал «Доброе утро» 09.00 Новости 09.15 «Девушка по имени Судьба» 10.05 Моя семья: домашние скандалы 10.50 Пока все дома 11.20 Домашняя библиотека 11.30 Иг-рай, гармонь любимая 12.00 15.00 Новости 15.15 Приключения выдры в фильме «Круг чистой воды» 17.05 Муз. программа «50-50» 17.35 Вокруг света 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.10 Погода 19.15 Человек и Закон 19.50 Поле чудес 20.45 Спокойной ночи, малыши 21.00 Время 21.35 Программа п. 21.40 Тревожный праздник в детективном сериале «Строго на юг» 11-я серия 22.30 Взгляд 23.15 Ночной кинозал Космическая любовь в фантастической ко-

медии «Земные девушки доступны» 01.00 Новости 01.20 Программа передач 01.25 Пресс-экспресс.
2-я прогр. Канал «Россия»
08.00 Вести 08.30 Программа передач 08.35 Лукоморье 08.55 Посмотри на себя 09.05 Православный календарь 09.40 «Клубничка» 09.45 «По тропам Чаткала» Док. фильм 10.00 Минарет 10.20 «Санта-Барбара» 11.10 Телемагазин «Квантум» 11.20 Люди, деньги, жизнь... 11.50 «Преступление со многими неизвестными» Х-фильм 3-я серия 13.00 Путешествие к заокеанским алкоголикам Фильм 12-й 13.20 Ретро-шлягер 13.40 «Красная книга» Экологическая экспедиция РТР 13.55 Магазин недвижимости 14.00 Вести 14.20 Момент истины 14.45 Кто мы? «Стяжатель

небесной радости» Серафим Саровский 15.25 Телемагазин «Квантум» 15.35 Золотая карта России» 16.00 «Русская дорога» Часть 1-я 16.30 «Клубничка» 17.00 Вести 17.15 «Ти-Маркет» представляет 17.20 Там-там новости 17.30 Лукоморье 17.55 Посмотри на себя 18.05 «Люди, деньги, жизнь...» 18.35 Товары—почтой 18.40 Представляет «Проект Арсенал» 18.55 «Санта-Барбара» 19.50 Программа передач 20.00 Вести Якутск 20.25 «Саха сирэ» (Якутия) Инф. прогр. 20.40 Реклама 20.50 Программа «ЭКС» 21.20 Геван 21.45 Летний отдых детей 2 часть 22.10 «МАИ» Прямой эфир 22.40 Муз. антр. Канал «Россия» 22.45 Товары—почтой 23.00 Вести 23.20 Ночной экспресс.

СУББОТА, 2

1-я программа Канал ОРТ
08.00 Жанна Прохоренко и Анатолий Солоницын в боевике «Один шанс из тысячи» 09.20 «Сердце храбрца» Мультф. 09.40 Лотто-миллион 09.45 Домашняя библиотека 10.00 Новости 10.10 Слово пастыря Митрополит Кирилл 10.30 Утренняя почта 11.05 «Каламбур» Юмористический журнал 11.35 Смак 11.55 Возвращение Третьяковки История одного шедевра 12.20 Алиса Фрейндлих, Борис Андреев в фильме «Сергей Иванович уходит на пенсию» 13.40 «Кумиры, Кумиры» Поет Георг Отс 14.15 «Легенда о Григе» Мультф. 14.20 Очевидное-невероятное 14.55 Программа передач 15.00 Новости 15.15 «Приглашение к музыке» Великий Шостакович 16.05 Союз-мультфильм представляет «Храбрый портняжка», «Капризная принцесса» 16.55 Америка с Таратуты 17.25 В мире животных 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Нам рано жить воспоминаниями» Поет Эдита

Пьеха 19.05 Леонид Якубович в телсигре «Колесо истории» 19.45 Погода 19.55 Опасный поцелуй в детективном сериале «Строго на юг» 12-я серия 20.45 Спокойной ночи, малыши 21.00 Время 21.35 Программа передач 21.40 «Золотая серия» Непобедимый десант «В зоне особого внимания» 23.25 «Коллекция первого канала» Восточные страсти в фильме «Зажги красный фонарь» 01.30 Программа передач 01.35 Пресс-экспресс.

15.05 Караоке по-русски 15.30 «У всех на устах» Программа Н. Дарьяловой 15.45 Двойной портрет 16.15 Бесконечное путешествие Якутск 16.40 «Северный форум—путь к сотрудничеству» Интервью с редактором газеты «Заря Яны» Г. Д. Аристакесяном 17.10 Гость республики 17.25 «Дальний Восток» 17.55 «Дорогой сунуку —учугэй ас-уея» Амма улууна Тонгүлтээби СПТУ 18.20 «Счастье—жить для других» (О визите английской певицы А. Джонстон) 18.40 Правовой канал 19.00 «МАИ» (на якутском языке) 19.17 «Лена-ТВ» Реклама и поздравления Канал «Россия» 20.00 «Вести» про... 20.25 Сам себе режиссер 21.05 Открытие чемпионата мира по легкой атлетике Передача из Афин 22.35 «Му-муки творчества» 22.50 Программа передач 22.55 Момент истины 23.50 Представляет «Проект Арсенал» 00.05 Репортер 00.20 Программа «А» 01.15 «Природа острова Кипр».

Авьяах сымлаабыта Партизан орто оскуолатыгар физкультура учууталынан Шаранов Андриян Егорович үзэли кэлбитэ. Спортзалга тустуу филналын аһан, 50-тан тахса ообо тренердэн көгүл тустууга эрчийн кирир барыта.

Кини кэлиэн иһинэ оскуола оболору атын тренердэр эрчийэр этилэр да, биллэр-көстөр таһаарылаах түмүк көстүбэт этэ. Оболорбут улуус да, республика да күрэхтэниилэригэр кыайан кыттыбаттара. Оттон Андриян Егорович эрчийнэбиттэн ыла уолаттарбыт улуус да, республика да күрэхтэниилэригэр кинини үөрдэр курдук кытталлар. Быйыл саас биһир обо международнай күрэхтэниигэ—Казахстанга, Кыргызстанга кыттан кэлэ.

Убайды - бырааттылар Кудрин Ефим уонна Коля бастакы сылларыттан көгүл тустууга үчүгэй көрдөрүүлээхтэр, улуус хас да төгүлүөх чемпионнара. Дьокуускайга обо фестивалынан республиканскай күрэхтэниигэр 600-төн тахса обо кыттыбытыгар Ефим үчүс миэстэлэммитэ. Коляны Олимпийскай училище резервэлигэр Дьокуускайга эрчийэр ылбытара.

Оболор үһүн өрөбүллэригэр, кыһын ахсынны бүтэһингэр, Уус-Алдан уонна

СПОРТ—ДЬУЛУУР, СПОРТ—ТУЛУУР

Тренер эрчийэр, кыайыыны эрэйэр

Нам улуустарын икки ардыларыгар кыра оболор көгүл тустууларыгар күрэхтэни ааспыта. Улууспуг хамаандатын састаабыгар кирирэн, Партизан оскуолатын 8 обото кыттыбыта, 6-ра бириэстээх миэстэбэ тиксибиттэр. Ол иһингэр Колесов Вая, бэһис кылаас үөрэнээччитэ, бастакы миэстэни ылан, чемпион аалай лиэн-

тэтин кэппитэ. Олимпийскай чемпион Павел Пининг бириһингэр бириһиллэн бастыры иһин кыра оболорго Дьокуускайга тохсунуу 6-10 күннэригэр көгүл тустууга республиканскай күрэхтэни ыттыбыта. Чемпионнака 12 улуустан 10-13 саастаах 420 обо кыттыбыта. Нам улууттан 41 обо, ол иһингэр

Партизантан 8 обо күөн көрсүспүтэ. Иванов Сережа төрдүс миэстэни ылбыта.

Быйыл саас улууспуг старшай тренерэ Хабаров Геннадий Васильевич намнар ааттарыттан Партизан оскуолатын бэһис кылааһын үөрэнээччитин Иванов Сережаны көрөн-истэн, международнай күрэхтэниигэ Казахстанга, Кыргызстанга илдэ сырытта. Оһо уолбут Казахстанга бэһис миэстэлэнэн үөртэ. Үчүгэй тустуутун иһин мэтээлинэн наһарадаланна. Кыргызстанга үчүс миэстэлэнэн, оһон ситиһин улахан.

Быйыл саас Сережа Нерюнгрига Дальнай Восток күрэхтэниигэр бастаабыта. Ити ситиһиллэргэ Хабаров уонна Шаранов А. Е. үтүөлэрэ өгөлөрө элбэх.

Партизанга үчүгэй сага үүнэн эрэр тустууктар абыаба суохтар: Колесов Вая, Кривошапкин Владик, Корнилов Саша, Аргунов Вася, Афанасьев Степа, Аргунов Боря, Колесов Миша.

Тренер Шаранов А. Е. үөрөппит, эрчийбит оболоро көгүл тустууга улахан ситиһиллэрдээхтэрин улууска эрэ буолбакка, республика международнай күрэхтэниилэргэ көрдөрдүлэр. Ити учуутал айымнылаах, сыраалаах үлэтин туоһулуур.

Виктор КОЛЕСОВ.

УГУСТУК ҮӨРЭНИЭХХЭ, ДЬАРЫКТАНЫАХХА

Улуус оскуолаларын икки ардыларыгар нуучча дуосагыгар спартакиада мытылына. Барыта 12 оскуола үстүү киһилээх (2 уол, 1 кыыс) хамаандалары туруорда. Күрэхтэни сабалаһабыттан бүтүөр дээр Нам 1-кы №-дээх орто оскуолатын үөрэнээччилэрин хамаандата барыта 28 очконо хомуһун эрэллээхтик бастаата. Кинилэр 11 хамаандаттан 10 хоттулар, ол иһингэр 5 хамаанданы 3:0 хоту-талаатылар. Биэс тур түмүгүнэн 2-6 миэстэлэргэ 1 гимназия, Үөдэй, Партизан, Хамабатта, Хатын-Ары орто оскуолаларын үөрэнээччилэрин хамаандалара илин-кэлин түсүнэн испиттэрэ.

Ахсыс туртан Партизан орто оскуолатын үөрэнээччилэрин хамаандата иккис миэстэбэ тахсан 26,5 очколаах эрэллээхтик иккис миэстэни ыла. Кинилэр Нам 1-кы №-дээх оскуолатын хамаандатын кытта тэһэстилэр. Үөдэй орто оскуолатын хамаандатыгар кыһылаахтык 3:0 хоттордулар. Онтон атын хамаандаларын хоттулар. Үчүс миэстэбэ 18 очколаах Үөдэй орто оскуолатын үөрэнээччилэрин хамаандата табыста. Хамабатта, Хатын ары орто оскуолаларын хамаандалара 4-5 миэстэни ылан улуус күүстээх хамаандаларын ахсааннарыгар киирдилэр. Хатырык орто оскуолатын хамаандата сэтэтэ суох киһилээх оонньоон бүтэһик миэстэни ыла.

Бастакы дуоскаба Нам 1-кы №-дээх оскуолатын VI «г» кылааһын үөрэнээччитэ Вася Прокопьев биһир эвэ тэһэһиллээх уонна барыларын хотуталаан эрэллээхтик бастакы миэстэни ыла. Кэскиллээх оонньооччу буолары дакаастаата. Киниттэн

2,5 очко хаалан Попов Аляша (Партизан орто оскуолата), Эверстов Вая (Хатын ары орто оскуолатын 11-с кылааһын үөрэнээччитэ) 2-3 миэстэлэри ыллылар. Эверстов Вая үчүс миэстэни ылыһа урдук ситиһин, кини эмнэ кэскиллээх оонньооччу буоларын көрдөрдө.

Иккис дуоскаба Герман Алексеев (Партизан орто оскуолатын үөрэнээччитэ) биһир эрэ хотторуулаах барыта 10 очколаах оастакы, 8-тыс очколаах Охлопков Олег (Хамабатта орто оскуолата), Володя Пономарев (Нам 1-кы №-дээх орто оскуолата) 2-3 миэстэлэри ыллылар.

Үчүс дуоскаба биһир да хотторуута суох 9 очколаах Нам 1-кы №-дээх орто оскуолатын VIII-с кылааһын үөрэнээччитэ Алина Егорова бастаата. Кини кэһиниттэн 8,5 очколаах Партизан орто оскуолатын үөрэнээччитэ Лия Иванова иккис, 8 очколаах Нам 2-с №-дээх орто оскуолатын 5 кл. үөрэнээччитэ Катя Журавлева үчүс миэстэлэри ыллылар. Көбөкөн орто оскуолатын үөрэнээччитэ Алена Лукинова 7,5 очконо ылан эмнэ үчүгэй оонньооччу көрдөрдө. Лия Петрова (гимназия), Ефим Кельцев, Дима Гаврильев (Үөдэй) Гоша Макитов (Көбөкөн), Алик Максимов (II Хомуस्ताах), Андрей Охлопков (Хамабатта) эмнэ үчүгэй оонньоолору көрдөрдүлэр.

Оболор теоретическай таһымнара өссө да намыһах. Элбэхтик үөрэнээхтэрин, дьарыктаныхтарын уонна элбэхтик күрэхтэниэхтэрин наада.

Р. ЕГОРОВА,
күрэхтэни кылаабынай судьуйата.

ВРАЧ СУБЭЛИИР

ЛИИСТИКТЭН ХАРЫСТАНЫ!

Биһиги улууспугар урут уруккуттан балык «широкой лентец» лиистигин ыарыта куруук, сылан сыл айы үрдүк. Сыл айы улуус нэһилиэнньэтэ 98 бырыһыаннара лабораторно чинчийн көрүллэрин үрдүнэн сана буолулан иһэр. Улуус бу ыарыта уолсай көрдөрүттэ республика көрдөрүүтүн балтараа, икки төгүл үрдүк.

Бу ыары туһунан кылгастык эттэххэ кэһит-лентец—лиентэли көрүгнээх, халтабай быһылаах саамай бөдөҥ паразит, кини киһи оһобонугар үөскээн, олохсуйан 20 метрээ тийэр уһуур уонна киһи аһабыт аһын барытын сизн улаатан, түмүгэр киһи оһобонун бүлээн, хойуугун кыайан таһаарбат буолуоххун сөп. Эбэтэр хотуолатан тыһынган хаайыан эмнэ сөп. Бу ыарыһыан ылдыбыт киһи биһирдэ хойуунан тахсан кириитигэр икки мөлүһүйөнтүрдүк сымныт баар буолар.

Кэһит лентец—уонна да атын паразиттар сымнытара киһи харабар көстүбэтэр, оһон микроскобуһун эрэ көрүөххэ сөп.

Кэһини сылларга биһиги күөлэрбит, өрүспүт уута олус киртибитин бары бөркө билэбит. Бу лиистик балык бултааһыннан дьарыктанар нэһилиэнньэбэ уонна биэрэктээби бөһүөлэктэр бөхтөрө сыһастара саас хаар мулуутугар эбэтэр ардах сабана ууга суураллан кириэр сирингэр ордук тарбаммыт буолар.

Туалеты уу суурайан илдэр сирингэр тулууду суохтаах, ууну киртиһин—балыгы лиистик личинкэлэрин сулууу. Лиистик личинкэтэ ууга түбэстэһинэ «циклоп»—диэн уу үөнэ ыйыстар, ол циклобу балык сизтэһинэ, циклоп балык иһингэр буһар, онтон лентец

личинкэтэ 1 см кэригэ усталаах үрүн чирбэбэ кубулуйар уонна балык этигэр олохсуйар. Оннук үөннээх балыгы дьон сиккэйди сизинэр, ситэ буһарбакка, ситэ тууһаабакка, лиистигинэн сугуллубут балыгы сизн, доруобууларын улаханник айгыраталлар.

Гельминнэр киһи иһиттэн элбэх ингэмтэлээх веществолары уонна витаминнары сугу обороллор. Кэһит лентец уо. д. а. гельминнэр киһи оһобонуттан В 12 витамини бэрт элбэһи ингириниллэр. Бу витамин тийбэтин түмүгэр хаан үөскээһинин процеһа кэһиллэр, оһон лиистик буулэһына хаан абыһаһынгар тиэрдэр. Лиистик оһобос салыннаах бөрүһөнүгэр бэһитин присоккаларын хатанан, оһо олохсуйан, үөскүүр уонна киһи оһобонугар бааһыны үөскэтэр. Киһи лиистигинэн сугуллубут буоллаһына, аһы буһарар органнарын үлэлэрэ кэһиллэр, киһи иһэ быһыта тутар, аһыан бабарбат, сорох аһы, ордук сылаах аһы сөбүлээбэт, хотуолуур эбэтэр сытарыһар, нервэтин үлэтэ кэһиллэр, кыраттан кыһаханар, түргэниик сылайар, күһабынык угуһар, төбөтө ылдыар.

Лиистигинэн сугуллубут киһи бастаан угаа бэһитин адыас чэһин-чэбдик курдук санаанар. Киһи этэ-хаана бастаан угаа балайда өп кэмнэ дээр турмуһаһар. Ол эрэри киһи этэ-хаана сүһүрүүнү кытта кыайан туруулаһат кэмэ кэлэр, дьэ очкобо ити үөнэ этиллибит бэһиллэр биллибитинэн баараллар.

Биһиги улууспугар ордук ханник нэһилээхтэргэ лиистик ыарыта үрдүк эбитий? Холобур, улуус уопсай көрдөрүүтэ 100 тыһ. нэһилиэнньэбэ төгүллээтэххэ—747,3 эбит буоллаһына, Аппааны—3125, ол аата улуус көрдөрүүтүттэн 4 төгүл үрдүк, Түбэ—1308,9—1,7 төгүл үрдүк, Хатырык—1098,9—2,5 төгүл үрдүк, 2 Хомуस्ताах—1292,5—1,7 төгүл үрдүк, Көбөкөн—1203—1,6 төгүл үрдүк, Модут—792,7—1 төгүл үрдүк, Нам—725,3—0,9 төгүл.

Ханник балыктартан ордук сугуллуохха сөбүһ: сылайар, дугуноок, бороһо, сордон, алыһар. Ити этиллибит балыктары ситэ буһарбакка, тууһаабакка, холобур, туһуноугу саһарды тууһаммытын сиз суохтааһыт, Сибиһэйдин хотуруллубут балыкка личинкэлэр тутар өлбөттөр, балачча кэмнэ тыһынаах сыдыаллар. Балык лиистигэр сыһыбат туһуттан балыгы ветеринарнай уонна санитарнай өтүнэн бэрэбиэркэлэммит испыраапкалаах эрэ буоллаһына атылаһахтааһыт. Оттон Туһуноугу дугаат да, тутатына сизн боһуллар, дьон сугуллуута үксүн онтон таһар.

Оһу туоратар, балык лиистигин личинкэлэрин өлөрөү

туһуттан маннык быраабыланы туһулуохтаах.

1. Кыра куһоуктарга быһылыбыт балыгы 15-20 мүнүүтэ устата буһарылаһахтаах эбэтэр ыһаарылаһахтаах, ситэ буһарбатахха, кини бөдөҥ кэрчигин иһингэр баар личинкэлэр өлбөттөр.

2. Сиккэйди сиргэ 3-4 нэһилээ устата тоноруллубут балыгы сизиллээтэххэ.

3. Балыгы хатарарга 3 нэһилээ устата хатараллар уонна 2-3 күн туһуһанылар.

4. Балыгы туустуурга 10 киһилэ балыкка 2 кг туус туттулуохтаах уонна 2-3 күнтэн итэһинэ суох туруохтаах.

5. Балык иккэһин үчүгэйдик туһуһан, эмнэ 2-3 күн устата туруорулар.

Биһиги республикабытыгар доруобуһа харыстабылыгар, ол иһингэр гельминтоһу утары охсунууга улахан болбомто уурулар. Быйыл республика үрдүнэн бу 1997 сыл «Лиистик ыарытын утары охсунуу» сыһыан биллэриллибит. Ол иһин киһи барыта лиистик ыары күүрэйинтин боһсор сүрүн дьаһаллары билэр буолуохтаах. Бу ыарыһын утары актыыбыһаһык охсунуохтаах. Хас биһирди киһи үөнэ этиллибит пууһунары туһуһара буоллар биһиги улууспугар лиистик ыарыта абыһа этэ.

В. ДАНИЛОВА,
Намнаабы санэһиһнадор ларазитолог враһин көмөлөһөөччүтэ.

Реклама • Биллэриилэр • Реклама

Продается автомобиль «Нива» 21213 выпуска 1996 г. октябрь месяц. Звонить вечером с 18 ч. по тел. 22-259.

Соловьев Геннадий Григорьевич аатыгар Намнаабы военкоматынан бэриллибит НЧ 2037970 №-дээх байаннай биллэһт сүппүтүнэн дьинэ суоһунан аабыллар.

«Энсиэли»—Нам улуунун хаһыата; 678040, Саха Республика, Нам с., Октябрьскай уул. 1. Учредителлэр: Нам улуунун дьаһалтата, «Саха-полиграфиздат» национальнай компания. С. Р. бэчээт уонна маассаһай информация көгүлүн көмүскүүр региональнай инспекциятын регистрациялаһыт № Я 0085.

Нам улуунун типографията: 678040, Нам с., Ленскэй уул., 85. Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэч. лис. Нэһилээбэ үстэ таһар. Индексе 54889 Тираһа 1487. Бэчээттэһинэ 25.07.97 с. Сакааһын №-рэ 80.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ ПРОГРАММАТА

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 3

1-я программа Канал ОРТ 08.00 Прикл. фильм «Поезд нашегo детства «Хвосты», «Желтик» 09.55 Спортлото 10.00 Новости 10.15 «Непутевые заметки» Дм. Крылова 10.30 Пока все дома 11.05 Утренняя звезда 12.00 Служу России 12.35 Играй, гармонь любимая 13.05 «Сельский час» Тележурнал 13.35 Сернал «Подводная одиссея команды Кусто» 75-летиий капитан» 14.25 «Смехопанорама» Ведущий —Е. Петросян 14.55 Программа передач 15.00 Новости (с сурдопереводом) 15.15 Футбол Чемпионат России «Спартак» (Москва) —Тюмень» 16.10 Клуб путешественников 16.55 М-фейерверк: «Приключения Вуди и его друзей», «Розовая пантера» 17.50 Счастливый случай 18.40 КВН-ассорти 19.15 Песня-97 20.00 Тайна голубой комнаты в детективном сериале «Строго на юг» 13-я серия 20.50 Киноафиша 21.00 Время 21.50 Программа передач 21.55 «Золотая серия» Непобедимый десант в боевике «Ответный ход» 23.25 Ставка на удачу в остросюжетном фильме «Дурной глаз» 01.10 Новости 01.30

Реклама • Биллэриилэр • Реклама

Платонов Иосиф Виссарионович аатыгар 1996 с. бэриллибит водительскай удостоверение сүттэ. Ким булбут маннаһа төһөнөргүтүтэр көрдөһөбүн. Телефонум: 22-170.

Көбөкөн олохтооһо, үлэ, тыыл ветерана убаастыыр саһаспыт
РУМЯНЦЕВА
Елена Кузьминична
уһун ыарахан ыарыһтан өлбүтүнэн киһи уолаттарыгар, бары аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.
Түбэттэн Лукиннар, Никоновтар.

Редактор В. Г. КАСЬЯНОВ.
ОТДЕЛЛАР информация, сурук; төрүт культура —21496, иллюстрация уонна реклама (секретарь) — 21640, Бухгалтерия — 21141. «Нам» телерадиостудия — 21632.
Сурукка ааккытын-суолугутун, үлэбитин, дьэһэбит аадырыһын чуолкай ыйыг.
Автор этэрэ мэлдьи хаһыат санаатыһын биһир буолуохтаах диэн буолбат.